

İngiltere’de Siyaset; Seçimler ve Siyasal Partiler

Burcu Yılmaz (Siyasal İletişim Enstitüsü)

İngiltere’de politika halkın gözünde yirmi yıl önceki popülerliğini yitirdi. Bugünkü anti-politik durum İngiliz siyasetinde yeni bir trendi kanıtlar nitelikte. Kriz senaryoları ve krizden kaçış yolları İngiliz siyasi kurumlarının ajandalarında önemli bir yeri kaplıyor. Bu siyasal krizin beklenen belirtilerini siyaset arenasında kaybedilen prestij, siyasi partilerin zarar görmüş imajları ve seçime olan katılımın azalması gibi diğer sonuçlar izledi. İkinci Dünya Savaşı sonrası seçime katılım oranındaki düşüş siyasi katılımdaki krizin ne seviyede olduğunun bir kanıtıydı. Aynı oranda parti üyeliğinde de ciddi bir düşüş yaşandı. Siyasal sistemi besleyen ve devamlılığını sağlayan siyasal sisteme olan güven olduğunu göz önünde bulunduracak olursak bu noktada İngiliz halkının siyasete olan güvensizliğinin siyasal katılımda bir düşüş trendi yarattığı tespitinde bulunabiliriz.

Siyasal katılımdaki bu düşüşün en belirgin yaşandığı politik katılım aşaması oy kullanmadır. Bu anlamda % 71’lik katılım oranıyla İngiliz seçmenin mevcut siyasal sisteme olan güvensizliğinin 1935 seçiminden sonra ilk kez bu kadar net bir şekilde gözler önüne serildiği 1997 seçimi ilk kırılma noktası sayılabilir. 1997 seçimiyle başlayan siyasal katılımdaki düşüş zamanla trende dönüşecek ve İngiliz siyasal sistemi 1998 yılındaki yerel seçimlerde %30’luk katılımı en düşük katılıma şahit olacaktır. 2001 genel seçimlerinde katılım %59.4’e inerek 1918’den bu yana görülen en düşük katılımlı seçim olmuştur. 2005 yılında % 1.6 artış göstererek % 61’e yükselen katılım oranı genel tabloyu değiştirmeye yetmemiş ve politik katılımdaki düşüşün trend olmaktan çıkıp toplumun siyasete katılım anlayışında kalıcı değişimlere yol açtığını göstermiştir.

Seçmen davranışındaki değişimi ve katılım oranındaki düşüşün kaynaklarını tespit etmek için BBC/ICM tarafından yapılan araştırmada 2001 seçiminde oy kullanmayan seçmenlerin %77’sinin oyunun sonucu etkilemeyeceğini düşünmesi ve bunların içinden %65’i de politikacılara olan güvensizliği sebebiyle sandığa gitmediği ortaya çıkmıştır.

Siyasal katılımda yaş grupları, sosyal sınıflar, seçim haberleri gibi etmenleri inceleyecek olursak; 2001 seçiminde 35 yaş altı seçmen grubunda oy kullanım oranı çok düşük gerçekleşmiştir. 18-24 yaş arası seçmen %38’lik oy kullanım oranıyla en düşük oy kullanım oranına sahip seçmen grubu olmuştur. Bu oran, aynı yaş grubunda , 2005 seçiminde daha da düşecek ve %31 düzeyinde olacaktır. Diğer bir etmen olarak sosyal sınıfı ele alırsak, 2005 seçim sonucu üst sosyo-ekonomik sınıfın siyasete katılımının daha yüksek düzeyde olduğunu gösterir. En üst sosyal sınıftaki seçmenin %70’i oy kullanırken, en alt sosyal sınıftaki seçmenin sadece %54’ü oy kullanarak siyasal katılım sağlamıştır. Seçim haberlerine olan ilgideki düşüş ise siyasal yabancılaşmanın başka bir boyutudur. Reyting sonuçları, 1997 seçiminde 11 milyon kişi tarafından izlenen seçim haberlerinin, 2005 seçimi sırasında İngiltere’nin iki ana televizyon kanalı BBC ve ITV’de 7 milyondan az kişi tarafından izlendiğini ortaya koyar.

Toplumdan güçlü bir destek gören siyasal partiler 90’lı yıllardan itibaren güven kaybetmeye başladı. Önceleri kendini bir partiyle ilişkilendiren seçmenin yerini giderek kararsız ya da çekimser bir seçmen profili alıyor. 1964’de %48 olan bir partiye bağlılık oranı giderek azalmış ve 2001 seçiminde %14 e kadar düşmüştür.

Siyasal Partilerin Üye Rakamları

YIL	İŞÇİ PARTİSİ	MUHAFAZAKAR PARTİ	LİBERAL DEMOKRAT PARTİ
1953	1.005.000	2.805.000	-
1960	790.192	1.750.000	243.000
1974	691.889	1.500.000	190.000
1983	295.344	1.200.000	145.258
1992	279.530	500.000	100.000
1998	387.776	204.000	-
2003	250.000	318.000(2002)	73.000
2005	200.000	-	-

Tablodaki veriler siyasi partilerin üye rakamlarını gösterirken aynı zamanda bir diğer politik katılım şekli olan parti üyeliğiyle ilgili bu veriler siyasete katılımda yine bir düşüşü gözler önüne seriyor. Tercih ettiği partiyle güçlü bağlara sahip olduğunu belirten seçmen oranı 1964- 2001 yılları arasında, Muhafazakar seçimde %48'den %14'e İşçi Partili seçimde %51'den %16'ya Liberal Demokrat seçimde %32'den %7'ye düşmüştür.

İngiliz seçmenin partileri birbirinden farklı kılan politikaları artık net çizgilerle ayıramayı, geleneksel politika anlayışında var olan, "tercih ettiği partiyle arasındaki güçlü bağ"ı zayıflatan ve politik yabancılaşmaya sebep olan en büyük etmendir. İngiliz seçmen sol ve sağ kavramlarının günümüzde anlamını kaybettiğini düşünüyor ve parti politikalarını birbirinden ayıramıyor. 2004 yılında ICM/UKTV Endemol tarafından yapılan anket katılımcıların %81'inin partiler arasında önemli bir farklılık göremediğini ifade etmektedir.

Bunun yanı sıra İngiliz seçmenin parti kongrelerini samimiyetsiz ve gerçekten uzak buluyor. Kongrede alınan kararların hükümetin politikalarına olan sınırlandırılmış etkisi, İşçi Partisi'nin politikalarında etkili olan işçi sendikalarının ekonomik ve sosyal politikalar üzerinde eskisi kadar güç ve söz sahibi olmaması, parti içindeki farklı seslerin politika değişiminde yetersiz kalmaları (örneğin; Irak Savaşı), siyaseti hareketlendirmekten yoksun muhalefet partisi İngiliz seçmenin politik yabancılaşmasındaki diğer temel nedenlerdir. Bu yabancılaşma son seçimlerde kendini şu şekilde göstermiştir;

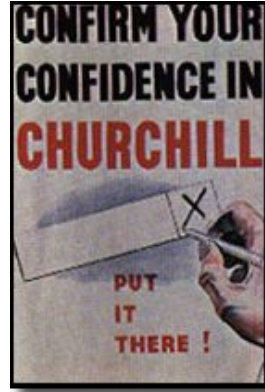
İngiltere 2005 Genel Seçimlere Katılım Oranları

İngiltere'nin en güçlü iki partisini inceleyecek olursak;

İŞÇİ PARTİSİ

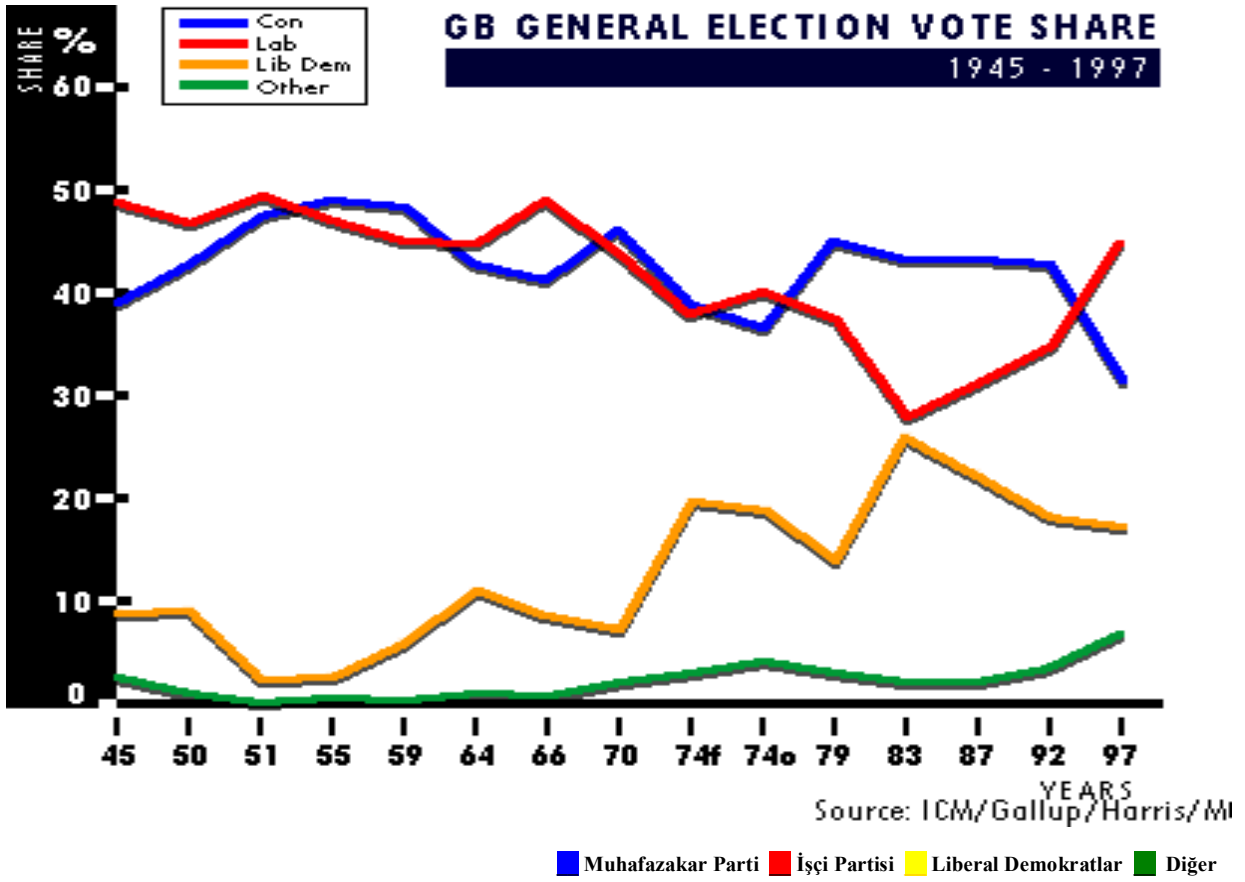
Bağımsız İşçi Partisi ve İşçi Sendikaları Kongresi'nin işbirliği ile 1900'de komite olarak kurulmuş ve 1906'da İşçi Partisi adını almıştır. 1918 genel seçimleriyle ikinci büyük parti olarak muhalefet partisi konumuna geldi. Liberallerin desteğiyle 1924 yılında Ramsay MacDonald başkanlığında kurulan ilk İşçi Partisi hükümeti 1931 yılına kadar iktidarda kaldı. Bu iktidar sürecini izleyen dönem, seçimlerde aldığı ağır yenilgilerden sonra 1940'da Churchill'in II. Dünya Savaşı'nda kurduğu koalisyon hükümetine katılana dek muhalefet partisi olarak kaldı.

1945- İşçi Partisi

1945'de kazandığı büyük zaferle başa gelen İşçi Partisi, 1950 yılında parti içindeki görüş ayrılıkları sebebiyle kurduğu hükümetin bir yıl sonra düşmesi sonucu Muhafazakarların iktidara gelmesini sağladı. 1964'de tekrar iktidara gelen İşçi Partisi 1979'a kadar Muhafazakarlar ile dönüşümlü olarak iktidara geldiler. Parti içindeki bölünmeler 1979'dan sonra iktidarı 18 yıl boyunca Muhafazakarlara kaptırmalarına sebep oldu. 1979 seçimlerindeki yenilgisinden sonra, İşçi Partisi'nin 1983 sol seçim manifestosu 79 yenilgisinden sonra girişilen sert bir sol çizgi muhalefetini yansıtıyor ancak iktidarın sunduğu olanakların yanında sönük kalıyordu. 1983 seçimlerinde bir yenilgi daha alınca parti yönetimi sol söylemde yumuşatmaya gitmeye karar verdi. Ancak bu İşçi Partisi'ne iktidarı değil, parti içinde bölünmelere sebep olduğundan, 1987 seçimlerinde yeni bir mağlubiyet getirdi. Fakat partinin modernleşme ve sağa kayma çabaları devam ederken, partide söz sahibi olan iş sendikaları parti üzerindeki güçlerini yitirmeye başladılar. İşçi Partisi 1992 seçimlerinde yine başarısız oldu. 18 yıl boyunca iktidar olamayan İşçi Partisi 1994 yılında John Smith'in ölümü ve yerine seçilen yeni lider Tony Blair ile yeniden iktidara geldi. Partini ismi Yeni İşçi Partisi oldu ve tüzük tamamen değiştirildi. Aslında bu değişim bir daha yenilgiyle karşılaşmamak için politikalarında değişime giden İşçi Partisi'nin kuruluşundaki edindiği ilkelerden uzaklaştığını ve hatta üçüncü büyük parti olan ve kendi sağındaki Liberal Demokratlar'ın bile sağına düştüğünü gösteriyor.

1945-1997 yılları arasındaki bu değişken oy dağılımı:

1945-1997 İngiltere Genel Seçim Oy Dağılımı

İŞÇİ PARTİSİ SEÇİM AFIŞLERİNDEN ÖRNEKLER

SACRIFICE ?

THE MAN AT THE TOP—
"Equality of Sacrifice—that's the big idea, friends! Let's all step down one rung!"

THE UNEMPLOYED MEN

J. P. HOLMAN

From "HUSH" (the Organ of the N.C.C.)

VOTE LABOUR

LABOUR CLEARS THE WAY

THE HOUSE OF LORDS

MUHAFAZAKAR PARTİ

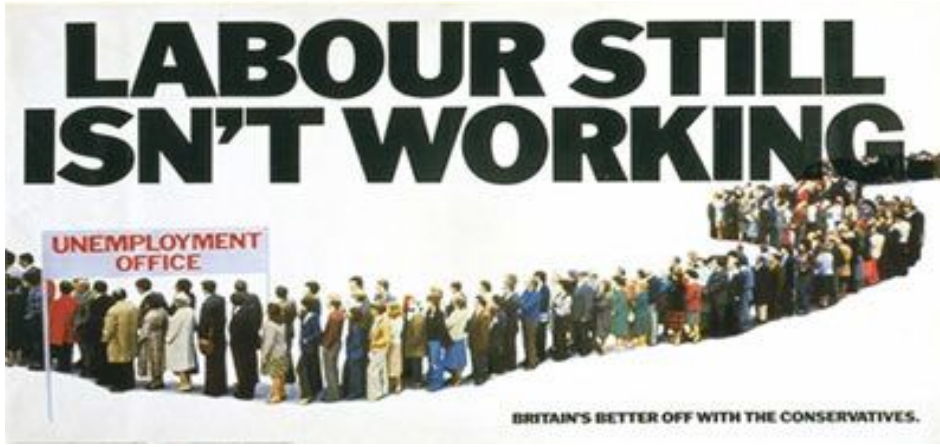
İngiltere'nin sağ merkez partisi olan Muhafazakar Parti İşçi Partisi ile birlikte İngiltere'nin en büyük iki partisinden biridir. Kökenleri Eski Tory Partisi üyelerinin 1830'lu yıllarda kurduğu muhafazakar derneklere dayanır. Bu yıllardan 1915'te kurulan Liberal-Muhafazakarlar koalisyon hükümetine kadar İktidar Muhafazakarlar ve Liberaller arasında el değiştirmiştir. Bu koalisyondan 1922 yılında çekilerek iktidara gelen ve İki Dünya Savaşı arasındaki dönemde iktidarda kalan Muhafazakar Parti(1924 ve 1929-1931 yılları dışında) 1945 seçiminde İşçi Partisi tarafında büyük bir yenilgiye uğratıldı. Ancak 1951 yılında tekrar iktidara geldi. 1955 ve 1959 seçimlerinde gücünü arttırdı. 1964 seçiminden sonra iktidar İşçi Partisi'yle Muhafazakârlar arasında el değiştirdi. 1975'te parti liderliğine seçilen “Demir Lady” Margaret Thatcher büyük İngiliz partilerinin birinde ilk kadın lider sıfatını da kazanmış oldu. 1979'daki seçim zaferiyle de bu kez Avrupa'nın seçimle gelen ilk kadın başbakanı oldu.

1983 ve 1987 seçimlerinde iktidarı ellerinde tutmaya ve güçlenmeye devam ettiler. Ancak parti içindeki desteğin azalması sebebiyle Thatcher 1990'da liderlikten çekildi. Yerine geçen John Major ile 1992 seçimlerinde yeniden iktidar oldular. 1997 seçimlerindeki mağlubiyeletleriyle 18 yıl sonra iktidarı İşçi Partisi'ne kaptırıp muhalefete düştüler.

Muhafazakarların İşçi Partisi'yle olan kıyasıya rekabetinin ürünü olarak İşçi Partisi'nin Muhafazakarların politikalarını taklit ettiği iddia edildi. Esasen, bu iddia çok da temelsiz bir iddia sayılmaz. Zira, Yeni İşçi Partisi artık 1979 seçiminde iktidarı kaybeden İşçi Partisi değil. Daha modern ve keskin sol çizgisinden çok sağa yakın. Muhafazakar Parti'nin 1979'da başa geçip iktidarı 18 yıl boyunca elinde tutması ve İngiltere'nin ekonomik ve sosyal yapısında yaptığı önemli değişiklikler şüphesiz ki İşçi Partisi'nin değişime gitmesinin altında yatan temel sebep. İşçi Partisi'nin bu değişimiyle birlikte gelen zaferine aslında iktidarı ancak muhalefeti kendisine benzetererek vereceğini kanıtlayan Muhafazakar Parti'nin ideolojik galibiyeti de denilebilir.

MUHAFAZAKAR PARTİ'NİN SEÇİM AFİŞLERİNDEN ÖRNEKLER

İngiliz siyasal sisteminin incelenmesi

Westminster Parlamento Binası

İngiliz siyasal sisteminin çerçevesi aşağıdaki farklı bileşenlerden oluşur;

1-Yasamaya ilişkin, önemli birtakım tüzük ve belgeler siyasi kurumların hatırı sayılır bir bölümünün kurulmasını sağlamıştır. Bunlar;

- Magna Carta- Büyük Şart 1215
- İngiliz Haklar Dilekçesi 1628
- İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi 1689
- Habeas Corpus Kanunu (Kişinin hukuk güvenliğini sağlayan belge) 1679
- The Act of Settlement (Kralın yetkilerini kısıtlayan, Protestan kralların yolunu açan Tac-ı Tevarüs Kanunu) 1701
- Birleşme Yasası (İskoçya) 1707
- Birleşme Yasası (İrlanda) 1801
- İmtiyaz Kanunları 1832, 1867, 1884, 1918, 1928, 1948, 1958, 1963, 1969
- Parlamento Kanunları 1911, 1949
- Kraliyet İşlemleri Kanunu 1947
- The Ministers of the Crown Act (Başbakanlık ünvanının yasal dayanağa kavuşması) 1937
- Kamulaştırma Kanunları 1947-1950
- Avrupa Toplulukları Yasası 1972
- İngiliz Vatandaşlık Yasası 1981
- Lordlar Yasası 1999

Tüm bu tüzük ve belgeler teknik olarak değil siyasi önemleri anlamında diğerlerinden farklılık gösterir.

2- Belli başlı ilkeler bireysel durumlarda yargının ve mahkemenin verdiği kararları kapsayan genel hukuk tarafından oluşturulur.

Bu ilkelerden en önemlisi otoritelerin davranışlarını incelemeye ve bireylerin haklarını belirlemeye görelî yargılardan çok yasal kuralların kesinliğini benimseyen hukukun üstünlüğü ilkesidir. Yasanın ihlali söz konusu olmadığı sürece, cezalandırma olmaz. Yanlış mahkumiyet kararı, bireylerin kararı durdurma gerekçesini içeren “habeas corpus” tarafından engellenir. Hukukun üstünlüğü ilkesine göre devlet çalışanları da dahil olmak üzere herkes kanunlara tabidir. Hiç kimse üst düzey yöneticilerin rütbelerini yasal olmayan davranışlara mazeret gösteremez veya resmi eylemler için davanın özel bir mahkemede farklı bir kanun altında görülmesi gereğini iddia edemez.

İngiltere'nin dış antlaşmalarından ikisinin sonucu olarak daha resmi bir haklar bildirgesi için talep artı. İngiltere 1951 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni onayladı ve böylece Avrupa İnsan Hakları Komisyonu huzuruna çıkarılan şikayetlere tabi oldu. Bunun dışında, İngiltere'nin Avrupa Birliği üyeliğiyle birlikte İngiliz kanunları üzerinde önceliği olan birlik kanunları sonucunda bu iki kanun arasında birbirine ters düşen kararların çıkmasına sebep oldu.

İngiltere'nin anayasaya aykırı bir kanunlaştırmayı beyan edebilme gücüne sahip Amerika Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi gibi bir mahkemesi yoktur. Ancak, son yıllarda İngiliz mahkemeleri parlamento tüzüğü tarafından kendilerine verilmiş gücün aşılması ve bireylerin haklarına tecavüz edilmemesi anlamında bakanların ve yönetimdeki devlet görevlilerinin bazı eylemlerini gözden geçirmeye başladı. Mahkemeler belli zamanlarda yetki aşımı (ultra vires) gibi faaliyetleri ilan ederler ve hatta bazı adli incelemeler de yürütürler.

3- Anayasa uzmanlar tarafından yazılmış ve anayasal meselelerdeki görüşlerinden birçoğu genel olarak kabul görmüş belli başlı kitaplar otorite kabul edilir. Bunlardan bazıları; Walter Bagehot'un İngiliz Anayasası, A.V. Dicey'in Anayasa Hukuku Çalışmasına Giriş, Erksine May'in Parlamento Uygulaması.

4- Genel olarak kabul edilmiş, teamül olarak bilinen sayısız siyasi kanun ve pratik sistemdeki tüm katılımın sağlanmasıyla gözlenir. Bunlar hiçbir zaman yasal ya da resmi şekilde geçirilme de bir kanun gibi tamamen gözlenir. Ancak, bazen, bir teamülün tam olarak ne anlama geldiği konusunda farklılıklar olabilir. Bu teamüllerin en önemlileri arasında sayılanlar;

a-Hükümetin başı başbakan ve kabinedir.

b-Hükümet, Avam Kamarası'nda çoğunluğu kontrolü altında tutan parti tarafından oluşturulur.

c-Kabine bakanları Parlamentonun iki kamarasından seçilecek ve başbakan Avam Kamarası'ndan gelecektir.

d-Kabine siyasi birliği sağlamak adına ortak sorumluluk temelinde çalışacak.

e-Hükümet Avam Kamarası'nda güvensizlik oyu alması durumunda istifaya edilecek ya da Parlamentonun dağılmasını isteyecektir.

f-Kral/Kraliçe hükümetin isteklerini eninde sonunda kabul edecektir.

g-Yalnızca hükümet Avam Kamarası'nda para yardımı oylaması önerisinde bulunabilir.

h-Önerilen eylemlerden etkilenenler hükümet tarafından son karar verilmeden önce danışılacaktır.

Şu anki şekliyle düzgün ve düzenli bir hükümet bu teamüller olmadan fonksiyonunu yerine getiremez. Parlamenter kabine sistemi çalışmalarını hakkındaki çeşitli anlayışlarla hükümetin yasama ve yürütme organları arasında bir düzen ve uyum yaratılır. Teamüller hükümetin eninde sonunda insanların isteklerine karşı sorumlu hale gelmesini sağlar çünkü bir seçim hangi partinin hükümeti kuracağına ve böylece kimin başbakan olacağına karar verir. İngiltere'deki gibi geleneksel kurumların değişen siyasi şartlar altında halen ayakta kaldığı bir toplumda teamüller kurumların siyasi gerçekliğe uyum göstermesini sağlar.

1. GENEL ÖZELLİKLER

İngiltere'de krallığın ilk birliği, çeşitli Anglo-Sakson krallıklarının birleş-tirilmesiyle 9 uncu yüzyılda kurulmuştur. 11inci yüzyıla kadar süregelen Dani-marka istilalarından sonra Fatih WILLIAM, 1066 Hasting savaşında Anglo-Saksonları yenerek Norman Krallığını kurmuş¹, bu krallık sonrasında ciddi bir tehditle karşılaşmamıştır. Ancak, 1649-1653 tarihleri arasında İngiltere Cum-huriyetle yönetilmiş, krallık kesintiye uğramıştır. 1653-1658 arasında da Lord Protector dönemi yaşanmış, bunu izleyen iki yıllık bir geçiş döneminden sonra İngiltere yeniden krallığa dönmüştür (Eroğul, 2001:1).

İngiltere'nin resmi adı, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı olup² dört farklı ülkenin birleşmesinden oluşmaktadır. Bunlardan İngiltere, Gal-ler ve İskoçya'nın 1707'de birleşmesiyle Büyük Britanya, 1800'de Büyük Bri-tanya ile Kuzey İrlanda'nın bir araya gelmesiyle de Birleşik Krallık oluşmuştur (Karasu, 2004:87).

İngiliz yönetim tarihine bakıldığında siyasal olayların ve yönetim anlayı-şının daha çok "Taht, Parlamento, Başbakan ve Bakanlar" arasındaki ilişkiler noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu anayasal kurumların köklü geçmiş-leri vardır.³ Monarşinin tarihi kesintisiz olarak Normandiyalıların işgali öncesi-ne dayanırken, Parlamentoyu oluşturan Lordlar ve Avam Kamarasının geçmişi ortaçağa kadar gitmektedir (Uzun, 2003:597).

İngiltere meşruti demokrasiye dayalı bir rejimle yönetilen bir ülkedir. 1215 yılında Kral Yurtsuz John ile lordlar arasında yapılan karşılıklı egemenliğe da-yalı olarak şekillenen ve günümüze kadar karşılıklı güçler dengesi içinde bir yönetim geleneği yaratmayı başaran dünyanın ender ülkelerinden biridir (Par-lak, Caner, 2005:102). Başta demokratik değer ve kurumlar olmak üzere çok sa-yıda kurum ve geleneğin doğduğu ve geliştiği bir yer olan İngiltere, bu özelliği nedeniyle bir çok konuda model ülke olarak kabul edilmektedir (Karasu, 2004: 87). Diğer iki demokratik ülke örneği olan Amerika ve Fransa'ya örneklik etmiş olması nedeniyle İngiltere örneklerin örneğidir (Eroğul, 1993:30).

Orta çağın sonu ve yeni çağın başındaki dünyanın süper gücü Osmanlı İm-paratorluğunun akabinde, 19 uncu yüzyılın başından, 1930'lu yıllara kadar ulus-lararası ekonomik sistemin merkezi, dünyanın "atölyesi", tek alıcı-satıcısı, tek uluslararası yatırımcısı İngiltere olmuştur. Dünya ekonomisinin yaklaşık yüz el-li yıl boyunca İngiltere çevresinde biçimlenmesi, insanlığın yaşadığı en köklü dönüşüm olan Sanayi Devrimi'nin ilk kez bu ülkede yaşanmasından kaynak-lanır (Ergun, Güler, 1994:156).

İngiltere'nin tarihi ve siyasi yaşamında coğrafi özelliklerin etkisi büyük olmuştur(Çam, 1993:13). Dünyanın ilk sanayileşen ve kapitalizme geçerek eski çağla tüm bağlarını koparmış olan bu ülkede eski çağın kimi toplumsal ve siya-sal kurumlarının yaşaması, ada halklarının geleneklere bağlılığı ötesinde diğer gelişmelerde gizlidir. Monarşinin denizaşırı sömürgele-

¹ İngiltere bu Norman İstilasından başka ciddi bir istila görmemiştir (Gürbüz, 1987:39).

² "United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland" (Gürbüz, 1987:35)

³ İngiltere'de yazılı bir anayasa yoktur.

bir arada tutmak ve 19 uncu yüzyıl boyunca toplumsal çatışmaları önlemek yönünde yaptığı katkının da etkisiyle geleneksel kurumların korunması mümkün olabilmiştir(Ergun, Güler, 1994:157).

İngiltere 19 uncu ve 20 nci yüzyılın başlarında iktisadi ve siyasi üstünlüğü sayesinde toplum bireylerine yüksek bir yaşam düzeyi sağlamıştır. Böylece, İngiltere kişisel hürriyetleri en fazla geliştirmiş ülke olmakla kalmamış, aynı zamanda sosyal refahı da sağlayabilmiştir (Çam, 1993:13).

Çok çeşitli milletlerden nüfusunun %10'a yakını beyaz olmayan (Kes-selman vd., 1997: 60-61) ve içinde İrlandalı, Galli, İskoçyalı ulusları barındıran İngiltere'nin çok-uluslu yapısına çok dinli yapısını eklemek ve İngiltere'nin modernizasyonunda bunu da göz ardı etmemek gerekir.

Tarih boyunca feodalitenin, güçlü Krallığa ve Meşruti Yönetimin Demokratik Temsili Parlamenter Sisteme ilave yasalar ve tek partili ve güçlü liderlerle giren İngiltere, 20.yy boyunca da güçlü ve etkili hükümetler çıkaran iki partili sistemini korumuştur (Roberts, 1993:25).

İngiltere'nin yazılı bir anayasası bulunmamaktadır. Devletin temel organlarının işleyişini, sistemini ve yapısını belirleyen de yazılı bir metin oluşturulmamıştır. Bu ilişki ve güçler dengesi tarihsel süreç içerisinde kendiliğinden belirlenmiş ve gelenek olarak günümüze kadar ulaşmıştır. İngiltere'nin anayasası, yerleşik hukuk normları, yasalar, yasa gücünde olan mahkeme içtihatları, ana-yasal görenekler ve antlaşmalar gibi hukuksal düzenlemelerin toplamından oluşur ve bunlar tarafından şekillendirilir.

İngiltere'nin siyasal ve yönetsel gelenekleri sonucunda kendine özgü "güçler ayrılığı" ilkesi doğmuştur. İngiltere'de güçler ayrılığı anlayışının odağında "parlamento egemenliği" ilkesi vardır (Karasu, 2004:88).

İngiliz hukuk sistemi de hukukun bir bütün olduğu, "ortak hukuk" sistemi-dir. Ortak hukuk sisteminde ilke olarak devlet dahil, hukukun tüm özneleri eşit kabul edilmekte ve ortak hukuka tabi olmaktadır.

İngiliz hukuk sisteminin dayanakları, parlamento egemenliği ilkesi, takdir yetkisini makullük ölçütüne bağlayan bir güçler ayrımı, bakan sorumluluğu ilkesi ve kişisel (negatif) özgürlük anlayışıdır (Karasu, 2004:88).

İngiltere'nin kamu örgütlenmesi Westminster (Whitehall) Modeli olarak da adlandırılmaktadır. Normatif, geleneksel ve kraliyete ait bir takım öğeler içeren bu model parlamento egemenliği üzerine inşa edilmiştir. Kabine parlamentoya karşı sorumludur. Merkezin çevre üzerinde belirgin bir üstünlüğü vardır. Westminster Modeli'nin birbiri ile ilişkili özelliklerini sıralamak gerekirse; yürütme gücünün merkezde toplanması (güçlü iktidar-güçlü başbakan), asimetrik iki meclislilik, iki partili sistem, çoğunlukçu seçim sistemi, tekçi-merkeziyetçi yönetim, yazılı olmayan anayasa, parlamento egemenliği, temsili demokrasi söylenebilir (Karasu, 2004:91).

Genel bir çerçevede yönetim yapısını gözden geçirirsek (Uzun, 2003: 597-630);

İlave yasalarla yönetilme (Hiçbir yasa kaldırılmaz ilave edilir),

Tek parti İktidarı⁴ ve güçlü lider,

Kraliçenin güçler birliğini temsil eden sembolikliği,

Parlamento ve Kabinenin güçler ayrılığı ve gücü temsil etmesi söz konusudur. Bu gelişme de;

⁴ İngiltere'de parti sistemi iki parti sistemidir. Bugün İngiltere'nin iki partisi İşçi Partisi ve Muhafazakar Partidir (Gürbüz, 1987:43)

1688 – Kızıl William kansız ihtilali.(Parlamento Monark karşısında güç-lenir.)
1689 – Haklar Bildirgesi yasalaşır. (Parlamento onayı olmadan yasa çıkarılmaz.)
1701 – Mülkiyet Yasaları ve Tahtın Varislerini belirleme.(Katolik kilise-sine bağlı olunmayacak.)
1832 – Reform yasasının önemi büyüktür. İngiltere’de;
Yazılı anayasa yoktur,
İçtihad hukuku gelmiştir,
Üniter ve aşırı merkezîyetçi bir yapı vardır (1972 yılında Başbakanın kararı üzerine İngiliz Parlamentosu Kuzey İrlanda Parlamentosunu 48 saatte fesheder),
Yerel Yönetimlerin anayasal güvencesi yoktur,
Parlamentoda çoğunluğun sahibi olan Merkezi Hükümet her zaman yerel yönetimleri değiştirebilir, kaldırabilir,
Çoğunluğu sağlayan güçlü hükümet dilediğini yapar.
Örneğin İngiltere’de Politik gücün Westminster’daki MPs⁵ içinde temerküz ettiği belirtilmektedir.

Yerel Yönetim Birimleri

- 1- County-district,
- 2- Borough,
- 3- Parish⁶ olarak sıralanabilir.

Quangolar yani yarı kamusal birimler ve Next steps agencies yani diğer kamusal kurumlar ilginç yönetim birimleri olarak yerel yönetimlere yakın durmaktadırlar.

Merkezi Yönetimde ise,

İstihdamın 1/3’ünü oluşturan Whitehall çok etkindir,

Sağlık ve Polis, hem Yerel, hem de Merkezi Yönetim Örgütü olarak teşkilatlanmıştır,
Yerel yönetimler kaynakların %25’ini kullanırlar (2000 yılı 75 milyar paund).

Yerel Yönetim ya da Merkezi Yönetim kurmada temel öncelik ve ilkeler.

- 1- Maliyet Hesabı,
- 2- Etkin hizmet verme,
- 3- Başarı (Başarısız gördüğü yerel yönetimden hizmetleri hemen merkezi idare geri alır),
- 4- Esneklik olarak sıralanabilir.

İngiliz yerel yönetimleri için;

1- 475 yerel otorite varlığı (1970 – 1855, 1975 – 521- 2000 – 442 1990’ larda 46 yeni ünite oluşturuldu),

2- Seçmen sayısı 200’ün altında olanlar yerel yönetimlerdeki Meclis yok-luğu,

3- 10000 Parish’in(Council) 8.000’inin seçilmiş Meclislerinin bulunması,

4- Halkın iktidarı ayrı, yerel yönetimleri ayrı partiye vermesi,

5- Yerel yönetimlerin ancak yargı ile verilen görevleri yapması,

6- Mahkemelerin yerel idareleri görev yapmaya zorlayabilmesi UK’ın kendine has özellikleri olarak yorumlanabilir.

⁵ Member of Parliments• (Roberts,1993:3)• Avam Kamarası üyeleri

⁶ Galler’de Parish’ler Community Councils diye adlandırılır. (Roberts,1993:284)

- Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlkeleri ise,
- 1- Yasayla bağıllık prensibinin hakim olması,
 - 2- Bakanlıkların düzenleyici, yol gösterici olması,
 - 3- Yargı denetiminin etkinliği,
 - 4- Doğal Hukuk Kurulları ile sınırlılık yani negatif özgürlük anlayışının yerleşmiş olması,
 - 5- Başarısız hizmet alanlarının başka kurumlara rahatlıkla verilmesi,
 - 6- Geniş Merkezi Kontrol yetkisi,
 - 7- Yerel Vergiler konulabilmesi, biçiminde sıralanabilir ve Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim ilişkilerindeki önemli noktaları oluşturmaktadır.

2. YÜRÜTME

İngiltere’de yürütme gücü, ikili bir görünümdeydir. Bir yanda Kraliçe, diğer yanda hükümet. Aslında bütün yetkilerin hükümet elinde olması bu ikiliği, bir görüntüden ibaret kılmaktadır (Gürbüz, 1987:63). İngiltere’de yürütme; Taç, Özel Konsey, Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Kabine, son olarak ta yürütmenin yönetim aygıtı Kamu Yönetiminden oluşmaktadır (Karasu, 2004:92). Yürütme-nin en geniş halkasını Özel Konsey oluşturur. Sonra sırasıyla Bakanlar Kurulu, Kabine, İç Kabine, Kısmi Kabine ve Kabine Komiteleri yer almaktadır. İngiliz yürütme sisteminin en önemli kişisi başbakandır. Başbakan ve tüm kabine par-lamentoya karşı sorumlu bir şekilde görevlerini yerine getirmektedirler. Uzun yıllar sonucunda oluşan teamüllere göre seçimleri kazanan partinin lideri kraliçe tarafından kabineyi kurmakla görevlendirilir ve başbakan olarak atanır. Tüm kabine üyeleri de başbakanın önerisi üzerine yine kraliçe tarafından atanmaktadır. İngiliz yürütme sisteminin tamamlayıcı unsuru ise tarihsel bir organ olan Özel Şura’dır.

2.1 Taç

İngiltere devlet kurumlarının en önemlisidir. Gerçekte bir yetkisi kalmamış olsa bile devletin başı durumundadır. Bir başka ifadeyle, kral ya da kraliçe ülke-nin değişmez devlet başkanıdır. (Karasu, 2004, s:92) Taç, yürütmenin başı, yasamanın ayrılmaz parçası, yargının başı, silahlı kuvvetlerin başkomutanı, İngiltere kilisesinin yüce yöneticisidir, yasama, yürütme ve yargının başıdır (Roberts, 1993:135). Ancak, uygulamada bu üç güç büyük ölçüde Monarkın kişisel kontrolünden çıkmış ise de, biçimsel olarak Taç ile bunlar arasında yasal bir ilişki mevcuttur. (Roberts, 1993:135). Taç’ın yetkisi esas olarak simgeseldir.

Taç devletin tüm organlarını temsil etmektedir. Çünkü her şey onun adına yapılmakta ve mahkemelerden kabineye kadar tüm organlar ona bağlı olarak çalışmaktadır. Resmi törenlere, yazılı metinlere bakıldığında Taç çok geniş yetkilere sahipmiş gibi görünür. Taç İngiliz Devletini temsil eder, kral ya da kraliçenin şahsında topladığı yetkiler parlamenter sistemin kurulmasından önce de vardır ve uzun yüzyıllardan beri Taç’a aittir. Ancak gerçekte Taç siyasal yetki-lerini kabinenin istediği ve önerdiği biçimde ve yönde kullanabilir (Göze, 1995:448).

Taç kraliçenin ismi ile bütünleşmiş gibi görünmekle beraber, onun şahsi kullanımı için değil toplum ve kamu yararı için kendisine tahsis edilmiştir. Devlet memurları her ne kadar kraliçenin memurları olarak da anılsalar, aslında dev-letin bir elemanı konumundadırlar. İngiltere’de monarşik sistem sadece kamu yararına işlemektedir, asıl yönetim ise parlamenter demokrasidir. Bu nedenle de kraliçenin varlığı toplumu rahatsız etmekten uzaktır; aksine kraliçe ve kraliyet ailesi toplum tarafından büyük ilgi görmektedir.

Kraliçe Viktorya’dan beri Taç’ın halk nezdindeki saygınlığı arttığından ülkede yaygın bir etkiye sahiptir. Bu etki de monarşi kurumunun sürekliliği ile kral ailesi ve çevresinin geçirdiği

sosyal değişimin (aristokrasi-burjuvazi kay-naşması) oynadığı rol çok büyük olmuştur (Çam, 1993:29). Kraliçe her ne kadar hükümdar sıfatı taşımakta ise de yönetmekten uzaktır. Sadece kendisine verilen görevleri ve hayır işlerini yapmakla yetinmektedir. Bunların yanı sıra Taç'ın devlet yönetimi içinde "Prerogative Powers" adı verilen belirleyici nitelikte önemli bazı görevleri de bulunmaktadır (Parlak, Caner, 2005:117).

Kraliçe'nin görevlerini yasama, yürütme ve yargıya ilişkin olanlar olarak üç başlık altında toplamak mümkündür. Kraliçe'nin yasamaya ilişkin görevle-rinin başında parlamentoyu toplantıya çağırma gelir. Kraliçe parlamentonun açılışına gelerek açılış konuşmasını yapar. Buna paralel olarak parlamentonun dağıtılıp seçime gidilebilmesi için de kraliçenin kararı şarttır. Ancak unutulma-malıdır ki kraliçe tüm bu işlemleri başbakanın önerisi doğrultusunda yapmak-tadır. Aslında kraliçenin karar verme yetkisi yoktur; sadece uygulamakla yü-kümlüdür. Bu açıdan da anlaşılabilirliği gibi kraliçe aslında kamu hizmeti gör-mektedir. Ayrıca tüm kanun tasarılarının onaylanması da kraliçenin görevleri arasındadır. Bu duruma "kraliçe parlamentoda" adı verilmektedir ve bu terim kraliçenin yasama faaliyetinde oynadığı rolün önemini belirtmek amacıyla kul-lanılmaktadır. Kraliçenin kanun tasarılarını onaylamak zorunda olduğuna ilişkin yazılı bir düzenleme yoktur, ancak 300 yıldır (1707-2007) kanun tasarıları sa-raydan geri gönderilmemiştir. Unutulmamalıdır ki, "İngiliz Parlamentosu, bir kadını erkek, bir erkeği kadın yapmak dışında, her şeyi yapabilir" (Gürbüz, 1987:67).

Kraliçenin yürütme alanındaki görevleri ise daha belirgindir. En önemli görevi başbakanı seçmek ve atamaktır. Aslında bu konuda da kraliçenin fazla takdir hakkı olduğu söylenemez, zira teamül olarak seçimi kazanan partinin ge-nel başkanı başbakan olarak atanmaktadır. Ayrıca başbakanlar istifalarını kra-liçe'ye sunmaktadırlar. Kraliçe başbakan dışında bakanları, yargıçları, baş-piskopos ve diğer kilise görevlilerini atamaktadır. Lortluk ve diğer unvanların verilmesi de kraliçe'ye aittir. Ancak kraliçe tüm bu atamaları ve unvan dağıtı-mını da bakanların ve başbakanın önerisi doğrultusunda yapar. Her zaman söy-lendiği gibi, "İngiliz Kralı hüküm sürer fakat yönetmez" (Gürbüz, 1987:64).

Başbakanı belirlemenin dışında da anayasal olarak kraliçenin yürütmeye ilişkin bazı hakları vardır. Danışma hakkı, destek verme hakkı ve uyarma hakkı bunlar arasında sayılabilir. Yürütmenin başı olan kraliçe her türlü gelişmeden haberdar edilir ve görüşü alınır, gerekli görülürse uyarıları dikkate alınarak ka-rarlarda değişiklikler yapılabilir. Ancak kraliçenin görüşleri kamuoyuna açık-lanamaz, genel olarak kraliyet ailesinin üyeleri de politik konularda halkın kar-şısına çıkmamaya özen gösterirler, aksi bir tutum monarşinin tarafsız yapısını bozar ve sisteme zarar verir.

Ortaçağ'da kralın en önemli görevi olan adalet dağıtmak günümüzde kra-liçenin mahkemeleri olarak anılan yargı organlarındaki bağımsız yargıçlara dev-redilmiş ve bu nedenle kraliçenin yargısal görevleri oldukça azalmıştır. 17. yy öncesi kral bu üç yetkiyi ve bu arada yargı yetkisini de kullandığından, Britanya "Mutlak Monarşi" formunda bir dikta rejimine sahipti (Roberts, 1993:134-135). Oysa yargı konusunda kraliçe'ye kalan tek yetki af yetkisidir. Kraliçe bir hüküm-lünün cezasını affedebilir, bu da ancak İçişleri Bakanı'nın yetkisi, sorumluluğu ve önerisi dahilinde belirli şartlarda mümkündür.

Commonwealth (İngiliz Devletler Topluluğu-Koloniler) üyesi ülkeler açısından kraliçenin önemi büyüktür. Hatta kraliçenin şahsiyetinin en önemli olduğu alan olarak bu ülkeler gösterilebilir. Kraliçe İngiliz Devletler Toplu-luğu'nun başıdır ve Büyük Britanya ile bu ülkeler arasındaki ilişkilerin geliş-tirilmesinde büyük rol oynar. Kraliçenin resmi görevlerinin dışında birçok sos-yal görevleri de vardır. Ülke için önem taşıyan tüm spor müsabakalarına ve dini seremonilere kraliçenin ve hatta kraliyet ailesinin önemli fertlerinin katılımı beklenir. Bu aktiviteler nedeniyle kraliçe ve ailesinin yaşantısı devamlı olarak toplumun gözü önündedir. Kraliçenin tek amacı halkın isteklerini yerine get-irmek ve onların beklentilerine uygun davranmaktır.

2.2 Özel Konsey

Özel Kurul olarak da adlandırılan Privy Council, Kraliçenin özel danış-manlarının bir araya gelmesiyle oluşur ve çok eski bir geçmişe sahiptir (Gürbüz, 1987:64). Özel Konsey kraliçenin de yer aldığı İngiliz siyasal sisteminin bir or-ganıdır. Asıl fonksiyonu kraliçeyi konseyin aldığı kararlar doğrultusunda yön-lendirmektir. Parlatentonun dağıtılması veya toplantıya çağırılmasına ilişkin tavsiye kararları da yine özel konsey tarafından kraliçeye iletilebilir. Kabinenin ortaya çıkmasından sonra özel kurulun rolü çok azalmıştır, bir tören organı şek-lini almıştır. Özel Konsey’i kraliçe ile hükümet arasında bir köprü olarak nite-lendirmek mümkündür. Sistemin diğer tüm organları gibi, bu konseyde aslında Curia Regis’ten doğmuştur. Kabinenin oluşmamış olduğu o dönemde kral icrai faaliyetlerinde Özel Konsey’e danışmaktaydı. Kabine sisteminin oluşmasından sonra Konsey etkinliğini kaybetmiş ve sadece kraliçe tarafından yapılacak iş-lemlere yardımcı olma görevini üstlenmiştir. Özel Konsey başbakanın önerisi üzerine kraliçe tarafından atanan yaklaşık 400 üyeden oluşur. Bu üyeler arasın-da daha önce kabine üyeliği yapmış olan bakanlar, görevdeki bakanlar, yüksek yargıçlar, Canterbury ve York başpiskoposu, bilim adamları ve Common-wealth’e bağlı bağımsız monarşilerin başındaki yöneticiler yer almaktadır. Üye-ler, konsey çalışmalarının yürütüldüğü çeşitli komitelerde görev alırlar. Özel Konsey’in tümü ancak tahta yeni bir kral veya kraliçenin çıkması gibi çok önemli olaylar öncesinde toplanır. Bunun dışında toplantılar sadece birkaç ko-mite başkanı ve görevlisinin katılımıyla gerçekleşir. Konsey çalışmalarını 30 çalışanı olan “Özel Konsey Ofisi” çerçevesinde yürütür. Ofisin başkanı sorumlu bakandır.

Kraliçe huzurunda yapılan toplantılar aynı zamanda hükümete tavsiye niteliğindedir. Toplantılarda iki tür karar alınmaktadır. İlk karar biçimi “Order in Council” adı verilen ve yürütmenin en önemli düzenleyici işlemleridir. İkinci karar biçimi de “Royal Proclamation” dır. Parlatentonun acilen toplantıya çağırılması veya dağıtılması gibi konuların karar bağlandığı bu karar biçimi doğrudan uygulamaya yöneliktir (Parlak, Caner, 2005:118).

Günümüzde önemini kaybetmiş olan Özel Konsey’de yürütme işlemleriyle ilgili olarak halen aktif olan birkaç komisyon vardır. Bunlardan birincisi, Com-monwealth üyesi ülkelerle ilgilenen komisyon, bir diğeri, unvan ve nişanların belirlenmesi ile ilgilenen komisyon ve üçüncüsü, özellikle Adalet Komisyonu (yargı komiteleri) konseyin en yoğun olarak çalışan komisyonudur. En güçlü organı olan Adalet Komitesi, Kilise Mahkemeleri tarafından verilen kararları temyiz mercii olarak, denetler, bozar veya onaylar (Gürbüz, 1987:65). Bu ko-misyon aynı zamanda kamu görevlilerine bakan disiplin mahkemelerinin en üst temyiz mercii olarak da faaliyet göstermektedir. Ayrıca Commonwealth ülke-leri-Koloniler (Channel Adaları) tarafından gönderilen istemlerin de temyiz mahkemesidir. Bağlayıcı olmamakla birlikte bu ülkeler komisyon kararlarını dikkate almaktadır. Özel Konsey’in bir başka işlevi de birçoğu vakıf niteliğinde olan yardım kurumlarının yönetimidir. 400 civarındaki yardım kurumu Özel Konsey’e bağlanmıştır. Özel Konsey’in yüksek eğitim ve meslekler ile ilgili de bazı işlevleri vardır. Tıp ve veterinerlik gibi bazı meslek alanları ile ilgili konu-larda da temyiz makamıdır (Karasu, 2004:93).

2.3 Bakanlar Kurulu

İngiltere’de yürütmenin ikinci halkasını Bakanlar Kurulu oluşturmaktadır. Bakanlar kurulu belli aralıklarla bir gündemle toplanan ve kararlar alan bir ku-rul değildir. Yürütme sürecinde aktif rol alan bakan ve bakan yardımcılardan oluşan, yaklaşık 80 üyesi bulunan Bakanlar Kurulu’nu “Bakanlar Ailesi” olarak da nitelendirebiliriz. Yürütme içinde böyle bir halkanın varlığı İngiltere’deki ba-kan çeşitliliği ile açıklanabilir (Karasu, 2004, s:93). Bakanlar, Kabine üyesi ba-kanlar, kabine üyesi olmayan ama Kabine toplantılarına katılan

bakanlar, Kabi-ne dışı bakanlar (Ministry of State), kıdemsiz bakanlar (Junior Ministers veya Permanent Secretaries) şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadır (Uzun, 2003:604). Bir başka ifadeyle, Başbakanla birlikte Bakanlar Kurulu'nda (Hükümet) 4 tür ayrı düzeyde bakan vardır; Bunlardan ilki, kabine üyesi olan(Cabinet Ministers) bakanlardır. Bunların sayıları 20 civarındadır. Hepsi kabineyi oluşturur. İkinci-si, kabine üyesi olmayan bakanlardır. Bunların sayıları da 30 civarındadır. Ba-kan olmakla birlikte kabine dışındadırlar. Kabine üyesi olmayan bu bakanların genellikle kamu yönetiminin bütününe yönelik belirli bir uzmanlık hizmeti sun-dukları göze çarpmaktadır (Karasu, 2004:93). Genellikle sorumluluk alanları çok kapsamlı olan büyük bakanlıkların belirli bölümlerini yönetirler. Sözü edi-len büyük bakanlığın genel sorumluluğunu taşıyan kabine bakanı eşgüdümünde bakan yardımcısı olarak çalışmaktadırlar. Üçüncüsü devlet bakanı “Minister of State” diye adlandırılan bakanlardır. (Türkiye'deki devlet bakanlığından farklıdır. Ülkemizdeki devlet bakanlığının İngiltere'deki karşılığı “evrak çantasız ba-kan”dır. Bakanlık örgütleri yoktur.) Dördüncüsü de “Junior Minister” olarak adlandırılan, kabine üyesi bakanların parlamento ile ilişkilerini yürüten bakan yardımcısıdır. Bunlar parlamento üyesidir.

2.4 Başbakan ve Kabine Sistemi

İngiltere'de yürütmenin üçüncü ve en kuvvetli halkası, güçlü iktidar mo-delinin temel öğeleri olarak başbakan ve onun seçtiği bakanlardan oluşan kabi-nedir (Karasu, 2004:93). Hükümetin ve kabinenin başı olan başbakan, hükü-metin genel politikalarının belirlenmesinde kilit noktasında bulunmaktadır (Parlak, Caner, 2005:119). Yürütme gücünün odak noktası başbakan ve onun çevresinde yer alan en önemli bakanlardan oluşan kabinedir. İngiltere'de başba-kanlık 18 inci yüzyıldan itibaren parlamaya başlamış, ancak unvan ilk kez Gala-tasaray'ın kurulduğu tarihte, 1905'te protokol sıralaması yapılırken resmen kul-lanılmış, 1937 yılında çıkarılan “Minister of the Crown Act” adlı yasa ile bir yasal dayanağa kavuşturulmuştur.

İngiltere başbakanı eskiden olduğu gibi, eşitler arasında birinci⁷ sayılsa da artık sadece önde gelen konumda değildir, modern İngiliz başbakanı geniş çapta bir güce sahiptir. Örneğin Bakanları atayabilir, yerlerini değiştirebilir ve az-ledebilir, hükümet işlerini kontrol edebilir. İngiliz başbakanı muazzam bir pat-ronaj gücüne sahiptir (Roberts, 1993:207). Avam kamarasındaki çoğunluğa gö-re belirlenen başbakan sadece iktidar partisinin lideri değildir, aynı zamanda kraliçe ile doğrudan temasta bulunan, hükümet politikalarının belirlenmesine öncülük eden ve çeşitli atamalar için kraliçeye öneride bulunan kişi konumun-dadır. Başbakanın çeşitli görevlere atamak için kraliçeye öneride bulunduğu kişiler siyasi teamüllere uygun olarak kraliçe tarafından onaylanırlar. Dolayısıyla kraliçenin bu atamalar üzerinde takdir hakkı olduğu söylenemez. Bu atamalara örnek verilecek olursa; İngiliz kilisesi başpiskoposu, piskopoları ve diğer kilise görevlileri, kıdemli yargıçlar, özel konsey üyeleri, devlet tarafından unvan veya nişan verilecek görevliler ve bazı sivil görevlilerin (BBC Başkanı, kraliçenin ofisinde çalışacak kimseler) atanması sayılabilir.

Başbakan kraliçeye önerilerde ve tekliflerde bulunan yegane kişi olarak, kraliçenin yetki ve sorumluluklarını da yüklenmektedir. Başbakan aynı zaman-da kraliçeye görüş bildirerek genel seçime gidilmek üzere parlamentonun dağı-tılmasını sağlayabilir. Avam Kamarasında çoğunluğa sahip olan partinin başka-nını kraliçe başbakan olarak atar. Bütün bakanlar da başbakanın önerisiyle kra-liçe tarafından atanır. Bütün bakanlar çalışmalarında başbakana bağlıdır. Bakan-lar Lordlar ve Avam Kamaraları üyeleri arasından seçilebilir. Başbakan ancak koalisyon ya da ulusal birlik hükümetlerinin kurulduğu ender durumlarda, A-vam Kamarasından kendi partisi üyelerinin dışında diğer partilerden kabineye üye alabilir (Göze, 1995:450).

⁷ Primes inter pares

Başbakan aynı zamanda “Hazine Birinci Lordu” ve “Kamu Yönetimi (Hizmetleri) Bakanı” sıfatlarını da taşır. Toplantılara mutlaka Avam Kamarası’nda katılır, resmi ikametgahı Londra 10 Downing Street’teki konutudur. Bu konut aynı zamanda başbakanın ofisi olup kabine toplantıları da burada gerçekleştirebilir. Başbakan olabilmek için yaş koşulu söz konusu değildir. Ancak 24 yaşında başbakan olan Pitt II (1783) dışında genellikle başbakanlar tecrübeli ve yaşlı kimselerdir (Çam, 1993:42). Başbakanın çalışmalarına yardımcı olmak üzere “Başbakanlık Ofisi” bulunmaktadır. Oldukça işlevsel bir kurum olan ofis aynı zamanda hükümet sözcülüğü görevini de yerine getirmektedir (Parlak, Caner, 2005:119).

Başbakanın kendisine ait bir departmanı yoktur. Tüm bakanlıklar arasında koordinatör görevi üstlenmiş durumdadır. Son yüzyılda başbakanlar önemli konularla daha yakından ilgilenebilmek amacıyla çeşitli bakanlıkları bünyelerinde toplamışlarsa da, genel kural başbakanın tüm bakanlık işlerinin sorumluluğunu yüklenmesi yerine; hükümet politikası doğrultusunda değişik bakanlıklarla gerektiği zaman ilgilenmesidir. Başbakanın sistem içindeki ağırlığı ve kabine üyelerindeki etkinliği, politika geliştirme, hükümet işlerinin yönetimi ve koordinasyonu konusunda kendini göstermektedir (Uzun, 2003:603). Her başbakan kendisine ait bir çizgi belirlemekle beraber, bu pozisyon kabine üzerinde belirgin bir baskı sahibi olmayı gerektirir. Zira diğer bakanlar ne kadar kıdemli veya tecrübeli olurlarsa olsunlar başbakanın yetkileri onlardan daha geniştir. Bu yetki ve görevler şu şekilde sıralanabilir:

- Atamaları ya da görevden alınmaları kraliçe tarafından onaylanmakla birlikte, tüm bakanların göreve getirilmeleri ya da görevden el çektirilmeleri konusunda tek ve esas yetkilidir.
- Hükümet politikasını ve buna göre alınacak kararları belirlemek, bakanlıklar ile ilgili departmanları oluşturmak ya da sona erdirmek başbakanın kontrolü altındadır.
- Başbakan gerekli gördüğü hallerde departmanlarla özel olarak ilgilenebilir (dışişleri, ekonomi, savunma) ve bakanları aracılığıyla bu departmanlarda öngördüğü düzenlemeleri yapar ya da arzu ettiği politikanın uygulanmasını sağlayabilir.
- Başbakan kabine toplantılarına başkanlık ettiği için tüm kabine tartışmalarını ve karar verme aşamalarını kontrol edebilir. Ayrıca kabine toplantılarında görüşülecek konuları belirler ve tartışmaları sona erdirmek ya da devam ettirmek hakları da yine kendisine aittir.
- Diğer bakanlarla kıyaslandığında başbakan, parlamentoda hükümet politikasını açıklama ve savunma konusunda daha yetkilidir. Aynı şekilde hükümet politikası ve işlerliği hakkında basınla olan ilişkilerin sağlanması ve bu ilişkinin sınırlarının belirlenmesi konusunda da diğer bakanlardan daha önde gelir.
- Kabinenin diğer üyelerinden farklı olarak başbakanın kraliçeyle belli aralıklarla yaptığı rutin görüşmeleri vardır. Bu görüşmelerde başbakan kraliçeyi kabinenin yaptığı düzenlemeler ve hükümet politikası hakkında bilgilendirir.

Devlet idaresinin çekirdeği ya da merkezi sinir sistemi olarak tanımlanan kabine ortalama 22 bakandan oluşmakta, bu sayı başbakanın tercihiyle göre 19 ile 24 arasında değişmektedir (Karasu, 2004:94). Başbakan tarafından atanan ve icracı bakanlıkların başında görev yapan bakanlardan (İçişleri, Dışişleri, Savunma, Çevre, Ulaştırma, Hazine, Kuzey İrlanda, Galler, İskoçya Bakanları) oluşan bir yapıdır (Parlak, Caner, 2005:119). Kabinenin görevi uygulanacak politikayı belirlemek ve yürütmektir. Kabine aynı zamanda tüm devlet sisteminin işlerliğini sağlayan en yüksek kuruldur ve departmanlar arasındaki ilişkiler de burada belirlenir. Bu görevlerin üstlenilmesi bakanların iktidar partisinin üyeleri olması ve dolayısıyla da Avam Kamarası’ndaki çoğunluğu arkalarına almış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Kabine özel olarak toplanır ve toplantılar gizli olarak yürütülür. Bakanlar toplantı tutanaklarını açıklamayacaklarına dair ant içerler. Kabinede geçen tar-tışmalar hakkında kamuoyuna açıklamada bulunmak isteyen bakanların özel olarak kraliçeden izin almaları gerekmektedir. Ancak üzerinde anlaşma sağla-nan konular kabine kararı adı altında basına dağıtılabilir. Toplantı tutanakları ancak 30 yıl geçtikten sonra halka açık olarak sergilenir. Kabine gizliliği adı verilen bu katı gizlilik ülke şartları göz önüne alınarak konulmuş bir kuraldır. Bir karara varılmadan önce bakanların kabine toplantılarında ciddi tartışmalara girdiği, bu tür tartışmaların kamuoyuna yansımalarının kabinenin dolayısıyla da devletin saygınlığına gölge düşüreceği düşünülürse bu gizliliğin aslında kamu yararına hizmet ettiği açıktır. (Kanımızca bu gizliliğin Türkiye’de de uygulan-ması, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne olan saygıyı pozitif yönde etkileye-cektir.) Gizliliğe aykırı davranışlar bütünlüğü zedeler ve vatandaşların devlete olan güveninin sarsılmasına yol açar. Kabine genel olarak haftada iki defa top-lanır. Olağanüstü durumlarda veya parlamentonun tatile girdiği dönemlerdi ise bu sayı artabilir veya azalabilir. Daha önce de belirtildiği gibi toplantılar prensip itibariyle başbakanın resmi ikametgahında ve başkanlığında yapılır. Toplantılar-da üyelerin daha önceden bilgi sahibi olmalarını sağlamak amacıyla “memora-dus” ilkesi uygulanmaktadır. Bu sayede görüşülecek konular enine boyuna tam olarak aydınlatılmış olmakta ve kabine üyesi toplantıya konu hakkında geçerli bir fikre sahip olarak katılabilmektedir (Çam, 1993:49). Kabinenin Avam Kamarasına karşı siyasal bir sorumluluğu vardır, Avam Kamarasının güvenini kaybeden kabine görevden çekilir. Ancak, parlamento çoğunluğunun kendi hü-kümetinden desteğini çekmesi olağan bir durum değildir. Parlamentonun feshe-dilerek yeni seçimlere gidilmesi olasılığı hükümetin parlamento çoğunluğunu korumasında etkili olur (Göze, 1995:450).

Başbakan başkanlığındaki kabinede karar alma süreci, bakan sayısının fazlalığı nedeniyle kimi zaman çok uzayabilmektedir. Özellikle hızlı karar alma ihtiyacı olduğu durumlarda zaman kaybını önlemek için Başbakan birkaç bakan ile birlikte eyleme geçebilmektedir. Bu tür durumlarda oluşan kabineye de “İç Kabine” denilmektedir. İç kabine genellikle başbakana yakın olan ve hizmet alanının önemine bağlı olarak güçlü konumdaki bakanlardan oluşur. Örneğin, başbakan yardımcısı ve hazine bakanı her dönemde iç kabinede yer almaktadır. Bazı durumlarda da kimi hizmet alanları ile ilgili karar alınması gerektiğinde başbakan hızlı davranabilmek için ilgili bakanlardan oluşan “Kısmi Kabine” ile karar alabilmektedir. Başbakanın bakanlar kurulu üzerinde büyük yetkisi vardır. Bu otorite kendisinin, çoğunluk partisi lideri olmasından ileri gelmektedir (Gürbüz, 1987:65).

Kabinenin konumu başbakanların yönetim tarzlarına göre farklılaşmak-tadır. Örneğin, Thatcher’in kabine toplantılarında sadece kendisinin almış olduğu kararlar hakkında bakanları bilgilendirdiği, tartışmaya izin vermediği, bu nedenle de kabinenin önemli ölçüde işlevini yitirdiği belirtilmektedir (Roberts, 1993:210-213). Yine günümüzde Blair’in hükümet programlarında iddia edil-diği gibi “ortaklaşa yönetim” modelini uygulamadığı, kritik kararları tek başına aldığı, yine bu dönemde de kabinenin etkisinin azaldığı, Blair’in de kişisel bir yönetim tarzına sahip olduğu söylenebilir (Karasu, 2004:95).

İngiltere’de yürütme sürecinin önemli organlarından biri de “Kabine Komiteleri” dir. Kabine komitelerinin kimlerden oluşacağını ve başkanının kim ola-cağını Başbakan belirlemektedir. Genellikle danışma ve tavsiye amacıyla kuru-lan komiteler hükümete çalışmalarında ışık tutmaktadır. Etkin olarak görev ya-pan komiteler arasında en çok göze çarpanlar Ekonomik İşler Komitesi, Kamu Hizmeti Reform Komitesi, İçişleri Komitesi’dir.

Bazı kabine komiteleri alt komitelere sahiptir. Alt komitelere örnek olarak İçişleri Komitesine bağlı Kırsal Gelişme alt komitesi gösterilebilir. Bu komite-ler sürekli ve icraidir, bunların dışında geçici ve danışma komiteler de vardır. Komiteler araştırma ve danışma hizmetlerinin yanı sıra devredilen yetkileri de yerine getirirler. Kabine tarafından yetki devri

gerçekleştirilen komiteler, kabine ile aynı yetkiye sahiptir. (Karasu, 2004:95) Bu açıdan kabine komiteleri İngiliz yürütme sisteminin icracı örgütlerinden biridir

Yoğun iş yükünün hafifletilmesi ve yapılması gerekenleri sistematik hale getirmek amacıyla kurulan kabine komitelerinin önemi, son yüzyılda çoğu sorunun tek bir bakanlığın ilgilenmesi ile çözümlenmesinin imkansızlaşmış olması, gerek iş yükünün artması, gerekse konuların bir çok açıdan ele alınmasının gerekliliği nedenleriyle artmıştır. Komitelerin en önemli görevi birden fazla bakanlığı ilgilendiren sorunların çözümünde koordinasyonu sağlamaktır. Komite-lerin amacı, kabineye sunulmak üzere departmanlar arasındaki çözümlenebilen ve çözümlenemeyen sorunları açığa vuran taslak bir karar metni hazırlamaktır. Kabine komiteleri koordinasyon sorunlarına çözüm üretmek amacıyla kurulabileceği gibi, kabinenin diğer organlarla ilişkilerini (örneğin parlamento ile ilişkiler komitesi) düzenlemek amacıyla da kurulabilir.

Bu kalabalık yapılı kabine çalışmalarında eşgüdüm ve iletişimi sağlamak üzere 1917'den beri çalışan (savaşın zorlamasıyla kurulan) bir "Kabine Ofisi" bulunmaktadır (Buna Bakanlar Kurulu Genel Sekreterliği de denilebilir). Kabineye ait iş ve işlemler 2000 yılı itibarıyla 1980 kişi bulunan bu birim tarafından yürütülür. 1998'deki yeniden yapılanma sürecinde, Başbakanın "birleştirilmiş birimler" vurgusu ile beraber, Kamu Hizmetleri Birimi⁸, bu birimle birleştirilerek, Kabine Genel Sekreterliği daha da güçlü bir konuma getirilmiştir (Uzun, 2003:605). Kabine üyesi bir bakanın başkanlık ettiği Kabine Bürosu'nun işlevleri, hükümetin çeşitli hizmet alanlarıyla ilgili önceliklerin belirlenmesine yönelik olarak Başbakana destek olmak, kamu yönetiminde özellikle de bakanlıklar arasında eşgüdümü sağlamak, kabine komitelerine destek hizmeti sunmak, kabine çalışmalarına ilişkin tutanak tutmak ve kararların en kısa zamanda yerine ulaşmasını ve uygulamaya konmasını izlemektir. 1998 yılında Kabine Bürosu yeniden yapılandırılarak, Kamu Hizmeti Ofisi ile birleştirilmiştir (Karasu, 2004: 96). Kabine Bürosunun yönetiminden bakana bağlı "Kabine Sekreteri" sorumludur. Üst düzey bir kamu görevlisidir ve doğrudan başbakan tarafından atanır. 1983'den itibaren Kabine Sekreteri aynı zamanda "Head of Civil Service" sıfatıyla kamu yönetiminden sorumlu hale gelmiştir. Ayrıca sekreteryaya hizmetlerini yerine getiren bir de "Kabine Sekreteri" bulunmaktadır.

3. BAKANLIKLAR

Bakanlıklar her ülkede olduğu gibi hükümet politikalarının uygulama araçları olarak yerel yönetimler, yasal kurullar ve hükümet destekli çeşitli kurumlar aracılığıyla ya da bu kurumlarla birlikte çalışan sürekli örgütlerdir (Ergun, Güler, 1994:164).

İngiltere'de bakanlık için "Office, Ministry ve Department" olmak üzere üç farklı kavram kullanılmaktadır. Eski bakanlıklar genellikle "Office" adıyla kurulmuş, (Home Office- İçişleri Bakanlığı) yeni kurulan bakanlıklar ise genellikle "Department" adı verilmiştir. (Department of Constitutional Affairs-Ana-yasal İşler Bakanlığı) Geleneksel devlet işlerini yüklenmiş bakanlıklardan üçü, yönetim yapısında merkezi bir öneme sahiptir. Bunlar, Dış İşleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Hazine Bakanlığıdır (Güler, 1992:11-12). Hazine, savunma, dışişleri, çalışma, eğitim ve sağlık gibi hizmet alanları ile ilgili bakanlar her dönemde kabinde yer almıştır. Bazı yazarlar bu bakanlıklara "beş yıldızlı bakanlıklar" adını vermektedirler⁹ (Uzun, 2003:606-607),(Karasu, 2004:97).

Bakanlıkların çoğunda bir danışma kurulu bulunmaktadır. İngiliz hukuk sisteminin yönetsel eylem ve işlemleri faaliyete geçmeden önce inceleme ve denetleme ilkesi gereğince, bir yasa ya da yürütme düzenlenmesine karar vermeden önce araştırma, inceleme ve

⁸ Office For Public Service

⁹ Beş yıldızlı bakanlık sayısı 17 olarak sayılmıştır (Uzun, 2003:607).

soruşturma yapmakla görevli olan bu birimler raporlarını ilgili bakanlara sunulmak üzere hazırlamaktadırlar.

4. BAKANLIK STATÜSÜNDE OLMAYAN KAMU KURUMLARI

İngiliz kamu yönetimi yazarları, bakanlık dışındaki bütün kamu örgütlerini “bakanlık statüsünde olmayan kamu kurumları” ya da “bakanlık dışı kamu örgütleri” biçiminde bir şemsiye kavram altında toplamaktadırlar ve çeşitli niteliklere sahip bu kurumları birbirinden ayırmak da çok güçtür. Ulusal ve bölgesel düzeyde, bakanlardan bağımsız olarak faaliyet gösteren ancak bakanların işlem ve eylemlerinden nihai olarak sorumlu olduğu örgütler, 2000 yılı itibariyle 1035 adet olarak hesaplanmıştır (Uzun, 2003:618). İngiltere kamu örgütlenmesinde özerk örgütlerin 1880’lerden sonra ortaya çıktığı görülmektedir. Bu örgütlerin yaygınlaşmaya başlamaları “yerinden yönetim” yaklaşımının öne çıktığı 1960’lardan sonra olmuştur. 1980’lerde kamu örgütlenmesinin esnekleştirilmesine yönelik köklü değişiklikler sonrasında özerk örgütler artmış, İngiltere kamu yönetiminde ön plana çıkmışlardır. İngiltere’de özerk örgütler, kamu hizmetlerinin yürütülmesi, danışmanlık, lisans verme, denetleme, düzenleme ve hatta kolluk olmak üzere çok çeşitli işlevleri yerine getirmektedir. İngiltere’de tek tip özerk örgütten söz edilemez. Farklı adlar altında, farklı niteliklere sahip özerk örgütlerin varlığı görülmektedir. Örneğin yarı resmi ya da yarı özerk, bakanlık dışı ya da hükümet dışı gibi örgütlerin niteliklerine vurgu yapılarak ayırım yapılmaktadır. Veya yarı özerk hükümet dışı örgütler şeklinde özelliklerin birkaçı vurgulanmaktadır. Açıkçası özerk örgütlerin türlerine yönelik sınıflandırmalarda birörneklilik görülmemektedir (Karasu, 2004:101-102).

Bakanlık benzeri özerk kurumlar, genel olarak dörde ayrılabilir (Uzun, 2003:618):

1) Yürütme Birimleri¹⁰: Kendi bütçesiyle yönetim, yürütme, düzenleyici kararlar alma işlevlerine ek olarak ticari işlevler de yüklenmiş bulunan, sandal-yeli bakanlarca belirlenen politika çerçevesinde, ancak sorumluluğu kendisinde olmak üzere çalışan kuruluşlar: Büyük Britanya Sanat Konseyi, İngiliz Uluslar Topluluğu Kalkınma Birliği, Irk Eşitliği Komisyonu, Emniyet Şikayet Değerlendirme Birimi vb.

2) Danışma Kurulları¹¹: Bakanlara ve diğer yetkililere bağımsız olarak uzmanlık hizmeti veren Ulusal Özürlüler Meclisi, Zararlı ve Uyuşturucu Maddeler Danışma Komitesi vb. birimler.

3) Hakem Heyetleri¹²: Hukukta uzmanlık gerektiren alanlarda üst itiraz kurulu gibi çalışan birimler olup, Özürlüler Üst Kurulu, Çalışma Üst Kurulu gibi örnekleri bulunmaktadır. Personeli olmayan, bütçeleri bulunmayan, hukuk mahkemelerine benzeyen, üyeleri konuyla ilgili bakanca atanan, jüri usulüyle çalışan ve çalışma ilişkileri, vergi, sosyal güvenlik gibi konularda uzmanlaşmış bulunan idare mahkemeleri benzeri kuruluşlardır.

4) Mahkum Yakınları Kurulları¹³ Hapishane sisteminin işleyişini bağımsız olarak denetler.

Yürütme-yönetim aygıtının en önemli parçalarından birisi de Kamu İktisadi kuruluşlarıdır. Quango türü örgütlerin 2000 yılı itibariyle 6424 olduğu hesaplanmıştır ve bunların birçoğu son zamanlardaki yerel nitelikteki hizmetlerin bu örgütlere devredilmesiyle oluşmuş bulunmaktadır (Uzun, 2003:619). Kırsal Kalkınma Birlikleri, Konut Ajansları,¹⁴ Posta hizmetleri, Krallık tersaneleri, Mesleki Eğitim ve İş Meclisleri, Merkezi Hükümet Destekli Okullar bunlara örnek olarak verilebilir. Bunlar Parlamento ve Maliye Bakanlığının

¹⁰ Executive bodies

¹¹ Advisory Committees

¹² Tribunals

¹³ Prison Boards of Visitors

¹⁴ Housing Action Trust

denetimine tabidirler. Başkan her zaman bir bakandır ve hesaplar Sayıştay'ın (Auditor General) denetimi altındadır. Bu kuruluşların bir başka kesimi ise, krallık berat-larıyla oluşturulmuş, birisi Londra'da avukatlık stajı yapma hakkı veren Inns of Court, diğeri de eski ilçeler ve üniversitelerdir. Kaynakları özel olarak yönetilir ve ne hükümetin ne de parlamentonun denetimi altındadırlar. Hükümetin yerine getirilmesi zorunlu gördüğü, ancak kendisinin yürütemeyeceği kimi kamu hizmetlerini yerine getirmektedirler. İngiltere'deki özerk örgütleri, "Sonraki Adımlar" reformu sonrasında yaygınlaşan "Yarı Özerk Örgütler (Agency)" ve "Özerk Örgütler (Quangos)" biçiminde inceleyebiliriz.

4.1 Yarı Özerk Örgütler (Agency)

İngiltere'de en yaygın özerk örgüt türü, yarı özerk örgütlerdir. Muhafaza-kar Parti'nin esnekleşme politikası çerçevesinde 1988'de uygulamaya koyduğu Sonraki Adımlar Reformu ile çok sayıda yarı özerk örgüt oluşturulmuştur. Bu reformun temel amacı, kamu yönetiminde politik sorumluluk (yönelti belirleme) ile işlevsel sorumluluğu (hizmet sunumu) ayırmaktır. Bu reform ile birlikte bakanlar sadece yönelti belirleme, denetleme ve kaynak dağıtımından; buna karşılık yeni oluşturulan yarı özerk örgütler ise hizmetlerin yürütülmesinden ve kaynakların kullanımından sorumlu olacaktır.

Yarı özerk örgütler, kraliyetin bir parçası olup, bakanlık hiyerarşisi içinde yer almaktadır. Bakanlık ile yarı özerk örgüt arasındaki ilişki bir tür yarı-sözleşme ilişkisidir. Bakanlıklar, bu örgütlere bazı konularda yetki devretmiştir. Mali kaynaklarını büyük ölçüde ilgili bakanlık sağlamaktadır. Yarı özerk örgüt-ler, bütçe ve muhasebe usulleri açısından esnek kurallara tabidir. Yarı özerk örgütlerin başında, merkezi örgüt tarafından atanan genel müdür bulunur. Genel müdür bakana, bakan da yarı özerk örgüt ile ilgili olarak parlamentoya karşı sorumludur. Yarı özerk örgütlerin genel müdürleri 1996 yılında oluşturulan "Üst Düzey Kamu Görevliliği" sistemine dahil edilmiştir (Açık yarışma). Yarı özerk örgütlerin bakanlık ile ilişkisi "Yönetim Planı" adlı belge ile düzenlenmektedir. Yönetim Planı o kurumun yapı ve işleyişi ile ilgili her türlü bilgisini (örgütün rolü, işlevleri, amaçları, hedefleri vb.) içeren bir çerçeve düzenlemedir (Karasu, 2004:103-104).

4.2 Özerk Örgütler (Quango-NDPB, Non Departmental Public Bodies)

İngiltere'de quango ya da NDPB olarak adlandırılan özerk örgütler, yasa ile kurulmaktadır. Bağımsız niteliğe sahip olan özerk örgütlerin eylem ve işlem-lerinden Parlamento'ya karşı bakan sorumludur. Özerk örgütlerin farklı türleri vardır;

İcrai Kurumlar, bakanlıklar tarafından kurulur, hükümet adına yönetsel, ticari ya da düzenleyici işlevler yerine getirirler. Kraliyete bağlı değildirler ve hükümetten ayrı tüzel kişilikleri vardır. Bu nedenle, yasal bir düzenleme yapılmaksızın bu örgütlerin statülerinde bir değişiklik yapılamaz. Bu kurumların kendi bütçeleri ve personeli vardır, personeli, genellikle kamu görevlisi değildir.

Danışma Kurumları, belirli bir uzmanlık alanında araştırma yapma, politika geliştirme ve önerme gibi işlevleri yerine getirmektedir. Belirli periyot-larla toplanır, genellikle sürekli personeli ve bütçeleri yoktur. Personeli ve mali kaynakları ilgili bakanlık tarafından sağlanmaktadır. Örneğin Ulusal Yiyecek Araştırma Komitesi, İşletme ve Çevre Danışma Komitesi.

Hakem Kurulları, hukuk alanında çeşitli uzmanlık alanlarına yönelik oluşturulur. Bazıları bireyler ve özel örgütler (kira ve iş kurulları), bazıları da bireyler ile kamu kurumları arasındaki anlaşmaları çözmeye çalışır. Bu kurullar mahkeme sisteminden bağımsızdır. Açıklık, adil olma, yansızlık gibi ilkeler ışığında çalışmaktadırlar (1958-Frenks Raporu ile ortaya konulan ilkeler). Hakem kurullarının kararlarına karşı genellikle temyiz olanağı mevcuttur. Temyiz başvurusu üst hakem kurullarına, mahkemelere ya da bakanlıklara

yapılabilir. NHS, sosyal güvenlik ve göç ile ilgili hakem kurullarının kararlarına karşı temyiz olanağı yoktur.

Kamu Yararı Şirketleri (Public Interest Companies-PIC), İşçi Parti-si'nin yeni stratejisi "New Labour-sosyal demokrasi ve piyasa ekonomisinin ötesinde çok daha geniş tabanı olan üçüncü bir yol arayışı" kapsamında gün-deme gelmiştir. İngiltere'de "kar amacı gütmeyen şirketler" ya da "kamu yararı şirketleri" adıyla kamu hizmetlerinin sunumunda yeni örgütsel yapıların sayıları gittikçe artmaktadır. Bunlara Network Rail, Ulusal Hava Trafik Hizmetleri Kurumu, Vakıf Hastaneleri örnek verilebilir. PIC'ler şirket yönetişimi esasına göre kurulmuş, ticari esaslara göre hizmet veren sınırlı sorumlu şirket statüsündedir. Hükümetlerin siyasal denetiminden bağımsızdırlar. Özel şirketlerden farklı olarak hissedarları yoktur, doğrudan mali ve ekonomik ilişkileri olmayan paydaşlar tarafından yönetilmektedir. Kar amacı gütmeyenler, bununla birlikte bu örgütlerin ticari faaliyetleri yürütmesi ve sunduğu hizmetlerden gelir elde etmesi mümkündür. Thatcher döneminde kamu personelinin 3/4'ü yarı özerk ve özerk örgütlere aktarılmıştır. Özerk örgütlerin yaygın bir biçimde kullanılmasına yönelik eğilim belirli ölçüde Blair hükümeti döneminde de sürdürül-müştür (Karasu, 2004:105-108).

5. TAŞRA ÖRGÜTLENMESİ

İngiltere'de, Fransa ya da Türkiye'de olduğu gibi merkezi yönetime bağlı il ve ilçelerden oluşan bir taşra örgütlenmesi mevcut değildir. Fakat her bakanlık kendi hizmet alanını, bölge ya da daha alt düzeylerde örgütlenmiştir. Hemen hemen her bakanlığın yetki genişliği uygulaması olarak taşra düzeyinde bir örgüt vardır. Örneği Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı'nın 8, Ulaştırma Bakanlığı'nın bölgesel düzeyde faaliyet gösteren 6 örgütüdür.

Taşra'da yer alan diğer bir örgütlenme modeli, bakanlıkların dışında yürütülen bazı kamu hizmet alanlarının bölgesel ya da daha alt düzeylerdeki örgütlenmesidir. Kamu hizmetlerinin taşra düzeyinde örgütlenmesinin en ileri örneklerinden biri sağlık alanında 1948 yılında oluşturulan "Ulusal Sağlık İdaresi-National Health Service NHS" dir. NHS, sağlık alanındaki yöneltilerin bütünüyle merkezde belirlendiği, fakat uygulamanın yerel olarak yapıldığı, İngiltere'nin tümünü kapsayan özerk bir yönetim modelidir.

1990'ların başından itibaren hükümetlerin, kamu hizmetlerinin örgütlenmesinde daha alt düzeydeki taşra birimlerini birleştirerek bölge yönetimleri oluşturma yoluna gittikleri görülmektedir. Bu dönemde ilk olarak sekiz farklı bölgede, bölgenin sosyo- ekonomik yapısı ile ilgili veriler elde etmek amacıyla yönelik olarak "Standart İstatistik Bölgeleri" oluşturulmuştur. Bu birimlerin yerini 1994'te dokuz adet "Bölge Yönetimi" almıştır. Bunların temel işlevi, yerel toplulukların ihtiyaçlarına yönelik hükümetin etkili politika geliştirmesini destek sağlamaktır.

1998 yılında Bölge Kalkınma Ajansları Yasası ile birlikte sekiz adet Bölge Kalkınma Ajansı ve Bölgesel kurullar oluşturulmuştur. Yasa ile bu ajanslara ulaştırma, çöp, konut, turizm ve kültür gibi çok farklı hizmet alanlarına yönelik bölgesel stratejileri belirleme görevi verilmiş ve bu kurumların finansmanı merkezi yönetim tarafından karşılanmıştır.

İngiltere'de taşra düzeyinde türdeş bir örgüt modelinin bulunmaması, ciddi düzeylerde yetki-sorumluluk çatışmasına ve eşgüdüm sorunlarına neden olmaktadır. Taşra örgütlenmesi ile ilgili genel nitelikte yasal bir düzenlemenin olması nedeniyle taşra örgütlerinin yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi bütünüyle hükümetlerin inisiyatifindedir (Karasu, 2004:108-110).

6. YEREL YÖNETİMLER

Üniter ve aşırı merkezîyetçi bir yapıya sahip olan ülke de, Yerel Yönetimlerin anayasal güvencesi yoktur, Parlamentoda çoğunluğun sahibi olan Merkezi Hükümet her zaman yerel

yönetimleri değiştirebilir, kaldırabilir, ço-ğunluğu sağlayan güçlü hükümet dilediğini yapar. İngiltere’de Politik gücün Westminster’daki parlamentoda temerküz ettiği bilinmektedir. Zaten İngilte-re’de bölgesel yönetimleri doğru eğilim oluşmadan önce, merkezi yönetimin bir alt düzeyi olarak yerel yönetimler kabul ediliyordu(Uzun,2003:611).

Yerel Yönetim Birimleri

- 1- County-district,
- 2- Borough,
- 3- Parish¹⁵ olarak sıralanabilir.

County’ler ile District’ler arasında hizmetler bölüşülmüştür. Örneğin, County Meclisleri eğitim, hususundaki tüm hizmetlere bakarken, District Mec-lisleri konut hususundaki tüm hizmetlere bakmakta, yollar hususundaki plan-lama, yeni yol yapımı birinci, yolların temizliği ve ışıklandırılması ikincisinin sorumluluğunda olmaktadır. Yerel vergileme öz kaynak için önemli bir araç durumundadır.

Quangolar yani yarı kamusal birimler ve Next steps agencies yani diğer kamusal kurumlar ilginç yönetim birimleri olarak yerel yönetimlere yakın dur-maktadırlar. Ancak bu birimler yerel yönetimin görev, yetki ve sorumlulukla-rının fütursuzca devredildiği birimler olarak anladığımız manada yerel yönetim birimlerini de tehdit etmektedirler ve belli alanlarda ve sınırlı sayıda olsa da bunların yerlerini almaktadırlar.

Merkezi Yönetimde, İstihdamın 1/3’ünü oluşturan Whitehall genel yöne-timde olduğu kadar yerel yönetimler üzerinde de politika ve standartlar oluşturu-rarak çok etkin olmaktadır.

Sağlık ve polis, hem yerel, hem de Merkezi Yönetim Örgütü olarak teşki-latlanmıştır. Yerel yönetimler kaynakların %25’ini kullanırlar (2000 yılı 75 milyar paund). İngiltere’de yerel yönetimlerin ana işlevleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Uzun,2003:613):

- 1- Hizmet Sunumu,
- 2- Düzenleyici İşlev,
- 3- Stratejik Planlama,
- 4- Teşvik ve Kolaylaştırma.

7- MAHKEMELER

Hakimler ancak iki kamaranın onayıyla görevden alınabilir. Bu azil yolu dışında hakimler hakkında en güçlü organ olan parlamentoda bile herhangi bir konuşma yapılamaz. Bu hakimlerin idare yanında yasama or-ganında da bağımsızlığını sağlamaktadır. Adliye (England&Wales) yapı-lanması aşağıdaki gibidir(Roberts,1993:258):

Asliye Mahkemeleri (Civil Courts)

Belde Mahkemeleri (County Courts)

Yüksek Mahkeme (High Court)

İstinaf Mahkemesi (Court Of Appeal)

Lordlar Sarayı (House Of Lords)

Ceza Mahkemeleri (Civil Courts)

Sulh Ceza Magistrate Courts

Asliye Ceza Crown Court

İstinaf Mahkemesi Divisionalcort Of Queen’s Bench

İstinaf Mahkemesi Court Of Appeal

Lordlar Sarayı (House Of Lords)

¹⁵ Galler’de Parish’ler Community Councils diye adlandırılır. (Roberts,1993:284)

KAYNAKÇA

Ateş, Selahattin, İngiltere Yönetim Yapısının Özellikleri, Türk İdare Dergisi .
No:458 Mart 2008 pp.183-204

<http://64.233.167.104/search?q=cache:DRvqzK5wQ1IJ:tid.icisleri.gov.tr/+selahattin+ate%C5%9F+t%C3%BCrk+idare+dergisi+ingiltere+y%C3%B6netim+yap%C4%B1s%C4%B1&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr> adresinden alınmıştır.

BBC/ICM Recall Poll, *The Guardian*, 9 Haziran 2001

Curtis, Michael (ed.), Introduction to Comparative Government New York, Longman, Beşinci Baskı, 2002, pp. 46-50

Demirtepe, Turgut, Avrasya Dosyası, Cilt:11, No :1, 2005 Kış

Wright, Tony, ed. The British Political Process: An Introduction (London: Routledge), 2000 pp. 10-15, 73-76

www.wikipedia.org

<http://www.icmresearch.co.uk/>